

VENT SERÉ

EL POETA I NOVA YORK Isidor Cònsul

Un dels edificis més singulars de Nova York, el Flatiron building, s'alça com una proa afuada de vaixell en el punt on la Cinquena Avinguda creua la de Broadway. Prim, estret i amb escassa base triangular, el Flatiron ha tingut sempre un carés inquietant i amenaçador. Dir-ne gratacels pot semblar presumptuós si comparem els seus 76 metres d'alçada amb els 381 de l'Empire State, o els vint pisos de la façana estil renaixença amb les 110 plantes de les esfondrades Torres Bessones. L'any de la seva construcció, però, el 1902, l'alçada i estretor del Flatiron foren un repte tècnic arriscat i difícil. Els novaïorquesos patien veient-lo alt i escanyat com una enorme post de planxar, i encara avui transmet una sensació angoixada d'inestabilitat i de fals equilibri. Hi havia el convenciment que es plegaria com un castell de cartes al primer embat d'una d'aquestes tempestes de ventada apocalíptica que de tant en tant trien Manhattan per fer maleses.

Ha passat un segle, l'edifici encara hi és i continua mirant al nord amb posat amenaçador. L'arquitecte D.H. Burham el bastí sobre una sòlida, i alhora lleugera, estructura d'acer que llavors era una novetat en les formes de construcció i que, a partir d'aquesta experiència, es va posar de moda a Nova York. Com els bolets, les estructures d'acer es van començar a multiplicar grim pant cel amunt fins atènyer verticals espectaculars de quasi 400 metres d'alçada.

Per curioses associacions d'idees, enguany que s'ha parlat de Verdaguer en la Setmana de la Cultura Catalana de Nova York, el Flatiron m'ha recordat el poeta de Folgueroles. Primer per la coincidència cronològica de 1902, any de la mort de l'un i de naixement de l'altre, i també perquè Roman Polanski va filmar-lo a *Rosemary's baby* (1968), una pel·lícula diabòlica ambientada al Dakota, l'altre edifici maleït de Nova York, i fàcil de relacionar amb el Verdaguer desconcertat dels exorcismes. En tercer lloc, finalment, pel detall que el converteix en la mare dels gratacels novaïorquesos. A la literatura catalana del XX hi ha fars com Carner, Foix, Pla, Riba, Espriu o Rodoreda que l'han aixecat esplendorosa fins a alçades comparables a aquella edat d'or del segle XV sintetitzada per la parella de cunyats circumstancials que foren Ausias March i Joanot Martorell. Un esplendor que en bona part és deutor de Verdaguer en la mesura que fou capaç d'armar, amb nervis d'acer, l'edifici de la llengua del XIX. Cantelluts i misteriosos tots dos, fa cent anys que l'un moria deixant oberta la porta del futur literari del català, i l'altre naixia per convertir-se en un dels senyals més primerencs de la modernitat.